

ПОДАТКОВЕ СТИМУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МАЛОГО БІЗНЕСУ ЯК НАПРЯМОК ПОДОЛАННЯ ТРУДНОЩІВ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

TAX INCENTIVES OF SMALL BUSINESS ACTIVITIES AS A DIRECTION FOR OVERCOMING THE DIFFICULTIES OF ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE STATE

У статті розглянуто питання податкового стимулювання малого бізнесу, як напрямку подолання труднощів економічного розвитку держави, оскільки він є основним джерелом економічного розвитку держави. Малий бізнес має неабияке значення для економіки України, тому однією з основних цілей сьогодення має бути підтримка малих суб'єктів підприємництва, які страждають через війну. Скорочення кількості підприємств та зниження темпів реєстрації нових бізнесів призведе до погіршення економічного становища держави. Стимулювання підприємницької діяльності України продиктовано прагненням економічного зростання та його соціальною направленістю. Підтримка малого бізнесу, в тому числі й через систему оподаткування, є одним із способів подолання економічної, політичної та соціальної криз в країні.
Ключові слова: малий бізнес, податкове стимулювання, спрощена система оподаткування, єдиний податок, державна політика.

Small business is the main source of economic development of the state. It quickly responds to changes in the market environment, using new technologies and changing public needs. It practically does not require a large amount of start-up capital, ensures turnover of resources and quickly reacts to changes in the market structure, ensures overcoming of many socio-economic issues, etc. Therefore, one of the main tasks of the state is to support and stimulate the entrepreneurial activity of small business entities. Tax legislation of Ukraine is one of the most complex in the legal system of Ukraine. There is a trend towards its instability. As the practice of its enforcement shows, changes made to the laws of Ukraine on taxation often cause new problems. With the outbreak of full-scale war from February 24, 2022, existence and mood of small and medium-sized businesses worsened. Subjects of small and medium-sized enterprises consider the economic situation in the country to be very difficult. As a result of the hostilities, difficulties arose in lending to small businesses, logistics became more complicated, demand for products decreased, businesses were partially or completely suspended, and interruptions in electricity supply and communications also had a negative impact. Small business operating during the war is very important for the economy of Ukraine, therefore one of the main and priority tasks today is the support of small business entities. The state should respond more promptly to the needs of small business, develop and implement additional incentives for its recovery and further effective existence. Starting from 2022, important changes were made to the tax legislation in Ukraine, which relate to the stimulation and restoration of small entrepreneurship. In addition, various other stimulating factors have been introduced to support entrepreneurs, such as grants, loans and various projects of international donors. The changes in the tax legislation are aimed at reducing the tax pressure on business, improving the conditions for the development of entrepreneurship in the conditions of war, and thereby ensuring a more efficient receipt of taxes into the budget.

Key words: small business, tax stimulation, simplified taxation system, unified tax, government policy.

УДК 336.02

DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastruct75-36>

Мельн О.В.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і фінансів,
Харківський національний
технічний університет «ХПІ»

Коваленко О.В.

магістр кафедри обліку і фінансів,
Харківський національний
технічний університет «ХПІ»

Melen Olena

National Technical University
«Kharkiv Polytechnic Institute»

Kovalenko Oleksii

National Technical University
«Kharkiv Polytechnic Institute»

Постановка проблеми. Найбільш актуальною та водночас найскладнішою проблемою України на даний момент є податкове стимулювання малого бізнесу, яке здійснюється державою шляхом створення сприятливих умов для його оподаткування і як результат його існування. Тому дослідження питань з податкового стимулювання суб'єктів малого підприємництва України, як напрямку подолання труднощів економічного розвитку держави на часі є актуальним. Економічна ситуація, яка наразі склалася в Україні потребує якнайшвидшого оперативного втручання щодо підтримки та стимулювання малого бізнесу, оскільки своєчасна підтримка малого бізнесу через систему оподаткування є одним із способів подолання економічної та соціальної криз в країні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми податкового регулювання та податкового стимулювання діяльності малих підприємств досліджували багато вітчизняних науковців

і практиків, оскільки ця сфера збігається з інтересами держави та інтересами суб'єктів господарювання. Дослідженням питань з оподаткування суб'єктів малого підприємництва займалися багато науковців таких, як П.М. Боровік, О.Д. Борзенкова, В.В. Бобиль, М.Я. Вірт, Т.В. Мединська, О.А. Топоркова, та ін. Були зроблені значні внески у вирішенні питань, пов'язаних з податковим стимулюванням та регулюванням діяльності суб'єктів малого підприємництва. Але сьогодення показує, що питання з податкового регулювання та податкового стимулювання діяльності малих підприємств остаються і досі актуальним та потребують подальшого дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є питання формування податкової політики держави щодо стимулювання діяльності малого бізнесу. Від вибору основних напрямків державної політики у сфері оподаткування діяльності малого підприємництва в Україні залежить подальший економічний розвиток держави.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Малий бізнес є основним джерелом економічного розвитку держави, оскільки він швидко реагує на зміни ринкового середовища, використовуючи нові технології, та на зміну суспільних потреб. Він практично не потребує великого розміру стартового капіталу, забезпечує оборотність ресурсів та швидко реагує на зміни у структурі ринку, забезпечує подолання багатьох соціально-економічних питань тощо. Тому одним із головних завдань держави є підтримка і стимулювання підприємницької діяльності суб'єктів господарювання малого підприємництва.

Податкове законодавство України є одним із самих складних в правовій системі України. При цьому, спостерігається тенденція щодо його нестабільності. Проте, як показує практика його правозастосування, зміни, що вносяться до законів України з питань оподаткування, досить часто спричиняють нові проблеми [1].

Стимулювання малого бізнесу, через створення ефективної системи оподаткування в Україні, створить один із позитивних факторів для подальшого розвитку держави, вплине на її ринкові відносини та інтегрування у світовий ринок.

Відповідно до Указу Президента України «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» з метою зменшення податкового навантаження та стимулювання розвитку малого підприємництва в Україні була впроваджена спрощена система оподаткування. Вона передбачає сплату єдиного податку, розмір якого може змінюватися залежно від доходу, який отримує підприємець протягом року. Але спрощена система оподаткування

має певні обмеження, такі як розмір доходу, вид діяльності, кількість найманих працівників тощо. Єдиний податок відноситься до місцевих податків і є одним із основних складових його поповнення. Динаміку зміни розміру єдиного податку за 2018–2022 роки у місцевих бюджетах, розмір надходжень місцевих бюджетів, розмір податку на прибуток та його частки у доходах зведеного бюджету надано у табл. 1.

На відміну від спрощеної системи оподаткування, загальна система не має таких обмежень. Вона передбачає сплату всіх видів податків і зборів, які передбачені податковим законодавством України.

З початком повномасштабної війни з 24 лютого 2022 року існування та настрої малого та середнього бізнесу суттєво знизилися. Опитування, яке провела Європейська Бізнес Асоціація в рамках проекту Unlimit Ukraine [3] за інформаційної підтримки Міністерства цифрової трансформації України, Офісу з розвитку підприємництва та експорту та національного проєкта «Дія. Бізнес», показало, що суб'єкти малого та середнього підприємництва вважають економічну ситуацію дуже важкою. В наслідок бойових дій виникли труднощі в кредитуванні малого бізнесу, відбулося ускладнення логістики, знизився попит на продукцію (роботи, послуги), частково або повністю відбулося зупинення діяльності частини підприємств, негативний вплив мають і перебої з електропостачанням та зв'язком. Ці труднощі мають значні негативні тенденції для діяльності суб'єктів підприємництва. Але не зважаючи на найскладніший період для держави, малий та середній бізнес відіграють важливу роль в стабілізації економіки

Таблиця 1

**Динаміка надходжень доходів до зведеного бюджету
(без урахування міжбюджетних трансфертів) за 2018–2022 рр.**

Показники	Роки				
	2018	2019	2020	2021	2022
Місцеві бюджети (без міжбюджетних трансфертів) млрд грн, у т. ч	61026,4	73575,3	75686,2	89896,6	84305,1
Частка доходів місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету України	5,15%	5,70%	5,50%	5,41%	3,84%
Єдиний податок, млрд грн	29564,2	35270,2	38031,0	46282,4	47226,1
Частка єдиного податку у місцевих бюджетах, %	2,50%	2,73%	2,76%	2,78%	2,15%
Податок на прибуток підприємств	106182,3	117316,8	118471,8	163844,5	130561,8
Частка податку на прибуток у доходах зведеного бюджету України	8,97%	9,10%	8,61%	9,86%	5,94%
Податкові надходження	336083,0	1070321,8	1136687,2	1453804,1	1343225,0
Частка податкових надходжень у доходах зведеного бюджету України	28,38%	82,98%	82,57%	87,46%	61,16%
Доходи зведеного бюджету України (без урахування міжбюджетних трансфертів)	1184278,1	1289779,8	1376661,6	1662242,7	2196273,3

Джерело: сформовано автором за даними Мінфіна України [2]

України та допомагають державі, яка реалізується через: сплату податків й зборів; соціальну підтримку населення; через підтримку власних працівників та їх сімей; реалізацію гуманітарних проєктів; надання роботи для тимчасово переміщених осіб; допомозі у відновленні громад тощо. Також максимальна допомога суб'єктів малого підприємництва надається і для Збройних Сил України.

На сьогоднішній день, малий бізнес показує досить непогані темпи відновлення.

З квітня 2022 по квітень 2023 року в Україні було зареєстровано понад 32 тис. нових компаній, роботу припинили 5,7 тис. бізнесів. Крім того, станом на початок квітня 2023 року за рік було зареєстровано 208 936 нових ФОПів і закрито 203 921 ФОПів [4].

Метою державної політики у сфері підтримки та подальшого розвитку малого і середнього підприємництва в Україні є: створення сприятливих умов для розвитку суб'єктів підприємницької діяльності з метою формування конкурентного середовища та підвищення їх конкурентоспроможності; стимулювання їх інвестиційної та інноваційної активності; сприяння просуванню вироблених суб'єктами підприємництва товарів (робіт, послуг) та результатів інтелектуальної діяльності як на внутрішній так і на зовнішній ринки; забезпечення зайнятості населення шляхом підтримки підприємницької ініціативи громадян [5].

Діючий під час війни малий бізнес має дуже велике значення для економіки України, тому однією із головних та першочергових завдань сьогодні має бути підтримка суб'єктів малого підприємництва, які страждають через війну і тому держава має більш оперативно реагувати на проблеми та потреби малого бізнесу, розробляти та впроваджувати додаткові стимули для його відновлення та подальшого ефективного існування.

Починаючи з 2022 року в Україні були внесені важливі зміни у податкове законодавство, які стосуються стимулювання та відновлення малого підприємництва, а саме: застосування податкових пільг; скасування податкових перевірок під час воєнного стану; звільнення підприємців від сплати ЄСВ у разі неотримання доходу; звільнення платників податків від відповідальності за несвоєчасне подання звітності, звільнення суб'єктів підприємництва від оподаткування ПДВ та акцизним податком операцій по ввезенню на митну територію встановленого оновленим Податковим кодексом переліка товарів, тощо.

Також у 2022 році було збільшено максимальну суму доходу, звільненої від оподаткування, з метою зменшення податкового навантаження на мало-прибуткових громадян та збільшення їх доходу. З 2022 року в Україні було введено обов'язковий електронний документообіг для платників податків. За новими правилами, всі документи, пов'язані

з податковими зобов'язаннями, мають бути подані в електронному вигляді через спеціальний портал ДФС. У 2023 році зберігаються зменшені у 2022 році ставки податку на прибуток. З 1 січня 2023 року впроваджується нова версія УКТ ЗЕД, побудована на основі Гармонізованої системи опису та кодування товарів версії 2022 року і Комбінованої номенклатури Європейського Союзу 2022 року. Вказані зміни вплинуть на заповнення податкових накладних та розрахунків коригування до податкових накладних [6].

Окрім того, запроваджено і інші різні стимулюючі фактори для підтримки підприємців, такі як гранти, кредити та різні проєкти міжнародних донорів [7].

Зміни, що відбулися у податковому законодавстві мають на меті зменшити податковий тиск на бізнес, покращити умови для розвитку підприємництва в умовах війни і тим самим забезпечити більш ефективне надходження податків у бюджет.

Висновки з проведеного дослідження. Розвиток малого підприємництва можливий шляхом поєднання та узгодження різних форм, методів, засобів регулювання і державної підтримки малого бізнесу. Сьогодні показує, що стан малого бізнесу в Україні та його подальший розвиток є неможливим без його стимулювання та активного втручання з боку держави. Оподаткування є вагомим та найбільш дієвим механізмом державного регулювання та стимулювання діяльності суб'єктів підприємництва, оскільки воно формує джерела фінансування та забезпечує сприятливі умови для сталого розвитку вітчизняної економіки. Підтримка державою малого підприємництва полягає у створенні системи пільгових умов для ефективної господарчої діяльності суб'єктів малого підприємництва, їх фінансово-кредитної підтримки, удосконалення податкового регулювання малого підприємництва та залучення малих підприємств в науково-технічні програми з метою поставки продукції для регіональних та державних потреб.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Майстренко О.В. Реформування податкової системи України – як спосіб вирішення податкових колізій. *Право України*. 2006. № 2. С. 39–44. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_6905 (дата звернення: 01.11.2023).
2. Доходи зведеного бюджету України. Минфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/cons/income/2022/>. (дата звернення: 08.10.2023).
3. Індекс настроїв малого бізнесу за 2022 рік: результати опитування. Дія. Бізнес. URL: <https://business.diia.gov.ua/cases/novini/indeks-nastroiv-malogo-biznesu-za-2022-rik-rezultati-opituvanna> (дата звернення: 09.10.2023).
4. Укрінформ. Мультимедійна платформа іномовлення України. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric->

economy/3706260-za-rik-vijni-v-ukraini-vidkrili-ponad-32-tisaci-novih-kompanij-opendatabot.html (дата звернення: 09.11.2023)

5. Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» Документ 4618-VI, чинний, поточна редакція – Редакція від 03.09.2023, підстава – 3303-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text> (дата звернення: 08.10.2023).

6. ПОДАТКИ-2023. URL: https://ips.ligazakon.net/document/situation-doc/SB_TREF (дата звернення: 03.11.2023).

7. Підтримка економіки під час війни: чому великому бізнесу вигідно допомагати малому. Журнал Forbts Ukrain. URL: <https://forbes.ua/company/pidtrimka-ekonomiki-pid-chas-viyini-chomu-velikomu-biznesu-vigidno-dopomagati-malomu-01092023-15673> (дата звернення: 13.11.2023).

REFERENCES:

1. Maistrenko O. V. (2006) Reformuvannya podatkovoi systemy Ukrainy - yak sposib vyrishennia podatkovykh kolizii [Reforming the tax system of Ukraine – as a way to resolve tax conflicts]. Pravo Ukrainy. Kyiv. № 2, pp. 39–44. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_6905. (in Ukrainian)

2. Dokhody zvedenoho biudzhetu Ukrainy (2022) [Revenues of the consolidated budget of Ukraine. Ministry of Finance]. Myfin. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/cons/income/2022> (in Ukrainian)

3. Indeks nastroiv maloho biznesu za 2022 rik: rezultaty opytuvannia [2022 Small Business Sentiment Index: Survey Results]. Diia. Biznes. URL: <https://business.diia.gov.ua/cases/novini/indeks-nastroiv-malogo-biznesu-za-2022-rik-rezultati-opituvanna>. Kyiv. (in Ukrainian)

4. Ukrinform. Multymediina platforma inomovlennia Ukrainy (2022) [Ukrinform. Multimedia platform of foreign language of Ukraine]. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3706260-za-rik-vijni-v-ukraini-vidkrili-ponad-32-tisaci-novih-kompanij-opendatabot.html> (in Ukrainian)

5. Zakon Ukrainy «Pro rozvytok ta derzhavnu pidtrymku maloho i serednoho pidpriemnytstva v Ukraini» (2023) [About the development and state support of small and medium-sized enterprises in Ukraine]. Dokument 4618-VI, chynnyi, potochna redaktsiia – Redaktsiia vid 03.09.2023, pidstava – 3303-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text>. Kyiv. (in Ukrainian)

6. ПОДАТКИ-2023 [TAXES-2023]. URL: https://ips.ligazakon.net/document/situation-doc/SB_TREF. Kyiv (in Ukrainian)

7. Pidtrymka ekonomiky pid chas viiny: chomu velykomu biznesu vyhidno dopomahaty malomu (2023) [Pidtrymka ekonomiky pid chas viiny: chomu velykomu biznesu vyhidno dopomahaty malomu]. Zhurnal Forbts Ukrain. URL: <https://forbes.ua/company/pidtrimka-ekonomiki-pid-chas-viyini-chomu-velikomu-biznesu-vigidno-dopomagati-malomu-01092023-15673> (in Ukrainian)